

Päihteet ja ensiapu

SPR:n Päihdetyön 20-vuotiswebinaari 7.11.2020

Petri Kylmänen

Sh YAMK, AmO

ReTeaming Coach, työnohjaaja

ETK

Keskeisiä lähteitä:

DuoDecim:

Käypä-hoitosuositukset:

Lääke- ja huumeriippuvuus 2018

Alkoholiriippuvuus 2015

Päihdepsykiatri Jonna Levola / HUS
(Muutamia Jonnan kalvoja lainattu hänen
luvalla)

Akuuttihoito-opas

Sairaanhoitajan käsikirja 2018

Päihdehoitotyön verkkokurssi / Fioca

Oma työkokemus

Jostain pöllityt

Oma suhde teemaan

- Akuuttihoidon tilanteita
- ✓ Intoksikaatio
- ✓ Puoliintumisaika
- ✓ Psyykinenvointi
- ✓ Ajatuksia – tästä eteenpäin

**En ota kantaa lääkehoitoon
tässä alustuksessa**

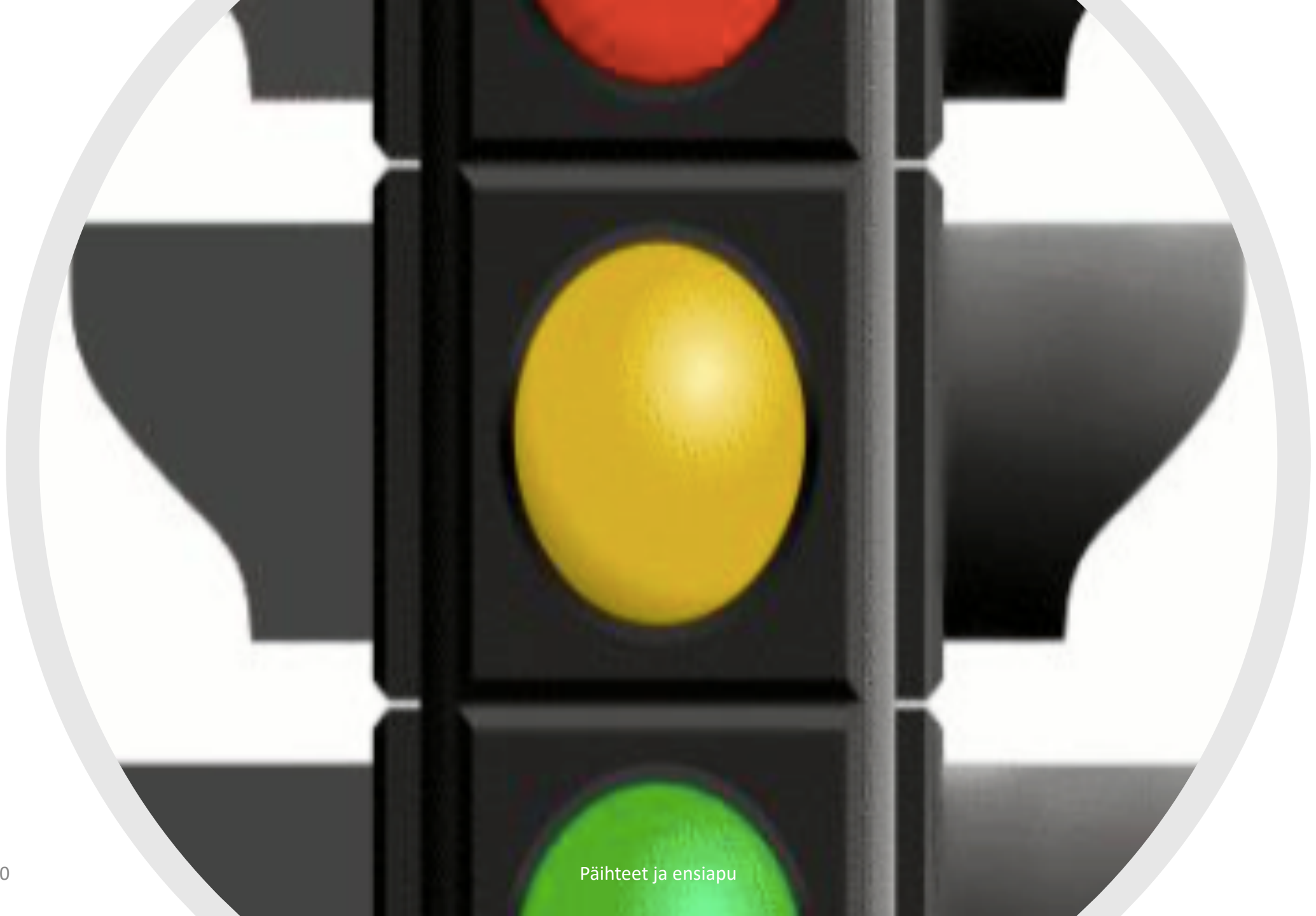
Alustuksen
keskeinen sisältö

KESKUSHERMOSTOA LAMAAVAT PÄHTEET

- tajunnantason ja orientaation heikentyminen
- uneliaisuus
- hengitysvaikeus ja hengityslama
- hypoksia
- verenpaineen lasku tai romahdus
- sykkeen hidastuminen
- vapina, kouristelu ja pahoinvointi

KESKUSHERMOSTOA STIMULOIVAT PÄHTEET

- aggressiivisuus sekä paniikki- ja pelkotilat, ahdistuneisuus
- kiihtyneisyys ja psykoottisuus (aisti- ja vainoharhat)
- hengitystiheyden kiihtyminen
- verenpaineen nousu tai äkillinen lasku
- sykkeen nopeutuminen
- sydänoireet, mm. rytmihäiriöt
- kuume ja hikoilu alkuvaiheessa
- päänsärky, pahoinvointi, vapina ja kouristukset

PÄIVYSTYSPOLIKLI NIKKA TULOSYITÄ JA TILANTEITA 2020

TOP 40: 6 PÄIHTEIDEN KÄYTTÖÖN LIITTYVÄÄ DIAGNOOSIA

#1 ALKOHOLIN KÄYTTÖ

- intoksikaatio
- yliannostus
- Delirium tremens
- vieroitusoireet päihteiden käytön lopettamiseen liittyen
- päihtymystila+ somaattinen oire
- päihtymystila + tapaturma
- päihtymystila ja itsetuhoisuus tai itsemurhayritys
- päihtymys ja psyykkiset syyt
- hoitoon hakeutuminen somaattisilla oireilla, joiden taustalla runsas päihteiden käyttö, mutta ei akuuttia päihtymystä
- lääkehakuisuus
- päivystysaikaiset M1-arviot

TIEDONKERUU JA ARVIOINTI

1. Mitä?
2. Miten?
 - suun kautta
 - suonensisäisesti
 - lihakseen tai ihon alle
 - peräsuolen kautta
 - inhaloimalla tai nuuskaamalla
 - muulla tavoin?
3. Kuinka paljon?
4. Kuinka pitkään?
5. Milloin?
6. Onko toleranssia?
 - Onko perussairauksia?
 - Tapaturma? Pahoinpitely?
 - Infektio?
 - Sokki?
 - Tajunnantaso, orientaatio
 - Levottomuus
 - Hengitys: taajuus – äänet
 - Pupillit
 - Pahoinvointi - vapina
 - Verenvuodot
 - Itsetuhoisuus?
 - Oliko muita paikalla?
 - Löytyikö paikalta pillereitä tms.?

Vakavat onnettomuudet altistavat päihdeongelmille ja masennukselle

Canadian Medical
Association Journal 2018

Stroke and methamphetamine use in young adults: a review

Julia M Lappin,^{1,2} Shane Darke,¹ Michael Farrell¹

Metamfetamiini - aivohalvaus

- 80% aivoverenvuotoja, 20% iskeemisiä
 - vuotojen osuus tavanomaista suurempi
- suonensisäinen käyttö – vuodot
- polttamalla - iskeemiset
- 6-13% vuodoista ja 2-6% iskeemisistä metamfetamiinin aiheuttamia

Toipuminen

- 1/3
vuotopotilaista
kuolee
- ¼ iskeemisistä
potilaista kuolee

MYRKYTYSTILAT

Päihteet: vaikutuksia

- **Lamaavat**
 - Tajunnan tason lasku ja hengityslama.
- **Kiihdyttävät**
 - Sympatomimeettimyrkytys.
- **Harhoja aiheuttavat**
 - Tajunnan tason lasku ja hengityslama.
 - Sympatomimeettimyrkytys.

- Käytetty päihde on saattanut olla keskushermosto-vaikutuksiltaan ennakoitua voimakkaampi
- Kyseessä on päihteiden sekakäyttö tai päihteen toksisuus.
- Ikä: lapsi – nuori – työikäinen – vanhus

OPIOIDIMYRKYTYKSET

NOPEAT - HITAAAT

- Tarkkailtavat ja hoidettavat keskeiset oireet:
- uneliaisuus
- raskas hengitys, hengitysvaikeus ja hengityslama
- hapenpuute eli hypoksia (iho kalpea tai sinertävä, keuhkopöhön mahdollisuus)
- verenpaineen lasku tai romahdus ja sykkeen hidastuminen **VERENKIERTO**
- ruumiinlämmön lasku
- vapina, kouristelu ja pahoinvointi
- pistemäiset tai hapenpuutteen vuoksi laajentuneet pupillit (sekamyrkytyksissä pupillien koko voi vaihdella).

STIMULANTTIMYRKYTYKSET

- Kohonnut hengitystiheys ja syke
- Verenpaineen nousu tai äkillinen lasku **ROMAHDUS**
- Sydänoireita: esim. rytmihäiriöt, infarkti
- Motorinen levottomuus – kiihtyneisyys – harhat?
- Päänsärky, pahoinvointi, vapina ja kouristukset
- Aivoverenkierto: vuoto? tukos?
- Ruumiin lämpötilan nousu: nesteytys
- Aggressiivisuus sekä paniikki- ja pelkotilat, ahdistuneisuus
- Laajentuneet pupillit (sekamyrkytyksissä pupillien koko voi vaihdella).

GAMMAHYDROKSIVOIHAPPO (GHB)
GAMMABUTYROLAKTONI (GLB) -MYRKYTYKSET

- Tajunnantason häiriöt: uneliaisuus, tajunnantason lasku, tajuttomuus ja kooma
- Hengitysvaikeus ja -lama
- Sykkeen hidastuminen ja verenpaineen lasku
- Sydämen rytmihäiriöt pahoinvointi
- Ataksia: kouristukset ja ekstrapyramidaalioireet
- Ruumiinlämmön lasku ja hypotermia
- Nestetasapainon häiriöt
- Jälkivaikutukset - oireet

KANNABISMYRKYTYKSET

Kokemattomuus

Voimakkuus

Mikä tuote?

Missä muodossa?

Tapaturmat

Psyykkinen oireilu

Tarkkailtavat ja hoidettavat keskeiset oireet:

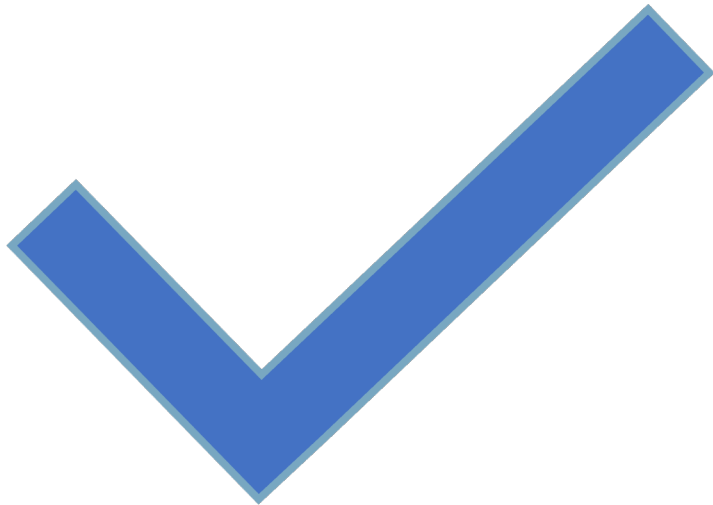
- Hypoksia
- Sekavuus - levottomuus
- Ahdistuneisuus
- Hyperventilaatio

PÄIHDEPSYKOOSI VAI PSYKOOSI VAI PÄIHTEISSÄ & PSYKOOSISSA?

- HALLUSINAATIOITA
 - VAINOHARHOJA
- PSYKOOSIOIREISTOJA
- ARVAAMATTOMUUTTA
 - DIAGNOOSEJA
 - PSYKOOSIALTTIUS
- VIEROITUSOIREET PROVOSOIVAT PSYKOOSIOIREITA

Psykoottinen ja päihteissä:
Akuuttitilanteen **hoitolinjaukset**
ja **ensiapua**

1. **Varmista** potilaan ja henkilökunnan **turvallisuus**
2. **Käyttäydy itse rauhallisesti**
3. Käytä tarvittaessa lepositeitä, jos potilas vaaraksi itselleen tai muille
4. Eristä potilas muista hoitotilanteista
5. **Rauhallinen** hoituhuone, jossa hämärä valaistus
6. Monitorointi – TAI **ILMAN**
 - **Ruumiinlämpö**
 - **pulssi, RR**
 - **Hengitysfrekvenssi**
 - Happisaturaatio / Pulssioksimetri
 - EKG *
 - Glasgow Coma Scale
7. **Ruumiin lämpötilan alentaminen tarvittaessa**
8. **Lääkkeellinen rauhoittaminen ***

Kannabis ja ensipsykoosi: meta-analyysi

Myles ym. Aust N Z J Psychiatry. 2016 Mar;50(3):208-19

37 tutkimusta

- Psykoosiin sairastuminen ilmenee keskimäärin 6.3 vuotta kannabiksen käytön aloittamisesta
- Ensipsykoosiin sairastuneista *joka kolmas* käyttää kannabista (31-39%)**

Päihteet ja vieroitusoireet

KANNABIS JA VIEROITUSOIREET

- Kannabiksen säännöllisen käytön lopettamiseen liittyvät vieroitusoireet ovat yleensä lieviä, epäspesifisiä fyysisiä ja psyykkisiä oireita.
- Vieroitusoireet ovat erityisen vaikeita silloin, kun käyttäjä tupakoi tai hänellä on psyykkisiä sairauksia.
- Tavallisimpia vieroitusoireita ovat
 - ahdistuneisuus
 - levottomuus
 - unettomuus
 - ruokahaluttomuus
 - vatsakivut.
- Ärtyneisyys ja muut psyykkiset oireet voivat kestää kuukausiakin erityisesti silloin, kun käyttö on ollut runsasta.

- Amfetamiinia ja erityisesti metamfetamiinia säännöllisesti käyttävistä suurella osalla ilmenee kliinisesti merkittäviä vieroitusoireita käytön loppuessa.
- Vakiintuneen käytön loputtua ilmaantuu yksilöllisiä vieroitusoireita, lievistä voimakkaisiin.
- Vieroitusoireet ovat erityisesti psyykkisiä, minkä vuoksi niitä on joskus varsin vaikeata osoittaa käytetystä stimulantista johtuviksi.

- Tavallisimpia vieroitusoireita ovat
 - unihäiriöt
 - depressio
 - ahdistuneisuus
 - aineenhimo
 - amfetamiinipsykoosi.
- Depressioon ja amfetamiinipsykoosiin liittyy itsemurhariski.

STIMULANTIT JA VIEROITUSOIREET

- Bentsodiatsepiinien vieroitusoireet tulevat esille yleensä, kun pitkään käytettyä lääkettä pienennetään tai lääkkeen käyttö lopetetaan nopeasti.
- Kun bentsodiatsepiineja on käytetty päihteenä, vieroitusoireiden ilmaantuminen on suuren toleranssin vuoksi vielä todennäköisempää.
- Kyseessä voi myös olla pääpäihteen (alkoholi, huumausaineet) tilapäinen korvaaminen, päihteen vaikutusten säätäminen, omatoiminen vieroittautumisyritys tai jonkin psyykkisen oireen itsehoito.
- Vieroitusoireet ilmaantuvat lyhytvaikutteisilla bentsodiatsepiineilla 1–2 vuorokauden ja pitkävaikutteisilla 2–6 vuorokauden kuluessa käytön lopettamisesta.

Tavallisimpia vieroitusoireita ovat

- ärtyneisyys
- ahdistuneisuus, hermostuneisuus, pelokkuus
- lihaskivut
- lihaskrampit ja kouristukset
- psykomotorinen levottomuus
- vapina
- hikoilu
- unettomuus
- sydämentykytys ja kohonnut verenpaine
- sekavuus, harhat ja harhaluulot.

BENTSODIATSEPIINIT JA VIEROITUSOIREET

OPIOIDIT JA VIEROITUSOIREET

Ensi vaiheessa vieroitusoireet aiheuttavat somaattisia oireita, joista tavallisimpia ovat

- pahoinvointi
- haukottelu
- silmien ja nenän vuotaminen
- silmien verestäminen
- hikoilu
- lihaskivut
- krampppimaiset vatsakivut.

Pahimmat vieroitusoireet ilmaantuvat 1–3 vuorokauden kuluessa. Niitä ovat

- ahdistus
- vapina
- levottomuus
- ihokarvojen kohoaminen ja vilunväristykset ("kylmä kalkkuna", "cold turkey")
- lihaskrampit
- verenpaineen ja sykkeen kohoaminen
- kuumat aallot
- ripuli ja oksentelu tai voimakas pahoinvointi.